

*Den Haag,
behandel de 'rest van het land'
niet langer als filiaal van de Randstad!*

Ne3land actueler dan ooit, de Drooglijn voorbij

We hadden het zo goed voor elkaar: Nederland politiek opgedeeld in drieën: de VVD met aan de linkerkant de D66 voor iets progressiefs en PVV voor lekker rechts; de PvdA met aan de linkerkant de SP en aan de andere kant GroenLinks; en dan het CDA met aan de ene kant de SGP en aan de andere de CU. En zo rommelden we lekker verder. Maar... Toen werd duidelijk dat er nauwelijks verschillen waren tussen die drie stromingen, wat nu? Gelukkig is er nog die 'geografische driedeling' die wij al in 2008 in ons NRC- artikel maakten: tussen Randstad, Brabantstad en Noorderland [1]. Een driedeling die sinds die tijd maar aan relevantie gewonnen heeft nu de klimaatverandering ons dwingt de bakens verder landinwaarts te verzetten, op en achter de 'Drooglijn'. Die lijn loopt van zuidwest naar noordoost door ons land van Breda via Den Bosch, Nijmegen/ Arnhem, Utrecht, Amersfoort en Zwolle naar Groningen. Ten noordwesten van die lijn wordt de grond steeds onzekerder onder de kaplaarzen, daarentegen worden de twee landsdelen en zuidoosten daarvan steeds interessanter om er eindelijk eens serieus in te gaan investeren. In Brabantstad gebeurt dat al, maar niet altijd en overal op de goede manier, Noorderland heeft hier nog een wereld te winnen. Een ander heeft natuurlijk alleen kans van slagen als Brabantstad en Noorderland de nodige politieke ruimte gegund wordt om zelf de mogelijkheden te verkennen hoe het beste gebruik te maken van de potentiële dynamiek tussen Drooglijn en Grensland en de bondgenoten die achter de grenzen van de natiestaat te maken zijn: met Vlaanderen en het Duitse Rijnland, met Bremen, Hamburg en Scandinavië.

=Westerland: slinkende Randstad Holland en een groeiend groenblauw hart

Wat is het plaatje waar we dan nu aan het begin van de jaren 20 van de 21e eeuw op aan koersen? Ne3land, de verdeling van het huidige Nederland in 3 regio's Noorderland (de 4 Noordelijke provincies, inclusief Overijssel), Zuiderland (de 4 zuidelijke provincies inclusief Utrecht en zuidelijk Gelderland) en Westerland (Zeeland, Zuid- en Noord-Holland plus Flevoland exclusief de Noordoost Polder). Daarbij laat Westerland een groeiend Groene Hart zien dat steeds verder blauw dooraderd zal worden naarmate de klimaatverandering doorzet en in het kielzog daarvan de bebouwing van de Randstad zich naar rato zal moeten krimpen. De resterende grote stedelijke bebouwing gaat zich dan uiteindelijk terug rekken op een steeds verder gecondenseerde randstad die van Amsterdam via de kuststeden via Den Haag naar Rotterdam loopt. De in de afgelopen zeventig jaar bijgebouwde

groeisteden lopen uiteindelijk onder en verdwijnen daarmee van de kaart. De grote steden worden teruggebracht naar de relatief veilige kuststad 'Holland', waar ook de werkgelegenheid is geconcentreerd. Ogenschijnlijk 'drijft' deze verdunde randstad meer en meer in de richting van het Verenigd Koninkrijk, gescheiden als het is van de andere twee landsdelen : aan de oostzijde door het Groenblauwe Hart, in het noorden door IJsselmeer en Wadden. Ogenschijnlijk inderdaad , want aan gene zijde van de Noordzee zal er na Brexit zal voor de ooit zo trotse 'deltametropool' weinig meer te halen zijn. Meer en meer zal het aangewezen zijn op continentaal Europa, op de twee andere aanpalende landsdelen als onmisbare bondgenoten: op Zuiderland en Noorderland, waarbij laatstgenoemde zich op langere termijn wel eens zich kunnen ontpoppen als de meest beloftevolle gezien de brug die via deze partner met Noord Duitsland en Scandinavië geslagen kan worden.

=Het Zuiderlandse hightech-wonder en zijn narco- en bio-industriële schaduwzijden

Zuiderland ligt goeddeels aan de 'goede' kant van de Drooglijn. Maar dat betekent zeker niet dat er hier geen waterproblemen zijn. Naast een teveel aan water vormen watertekorten hier op de arme zandgronden van Brabant een groeiend probleem - niet alleen voor de natuur maar inmiddels ook voor de landbouw. En áls er dan ineens plotseling een even sterke als langdurige neerslagpiek optreedt kan het goed misgaan zoals deze zomer lelijk misgaan zoal in het geaccidenteerde terrein van het Zuid-Limburgse heuvelland. Droogte en piekoverstromingen zijn hier de twee kanten van een zelfde klimaatveranderingsmedaille.

In economisch opzicht kan Noord-Brabant en dan met name de zogeheten 'Brainport Eindhoven' met zijn high tech zich meten met de Randstad en dat is de reden dat men de zuidelijke provincie in Den Haag de laatste tijd eindelijk ziet stáán. Die erkenning heeft Brabant de laatste kwart eeuw op eigen kracht weten te bereiken, zonder enige noemenswaardige steun vanuit Den Haag. Die 'port' bestaat uit een netwerk van innovatieve trekkers en bijbehorende toeleveringsbedrijven, niet alleen binnenland in de omgeving van Eindhoven maar ook over de landsgrenzen. Boegbeeld is de chipmachinefabriek ASML in Veldhoven nabij Eindhoven dat wereldwijd zaken doet.

Zeker, een prestatie van formaat deze Brainport , maar een en ander wil nog niet zeggen dat het Brabantse Wirtschaftswunder geen keerzijden kent. Allereerst is daar de bio-industrie die met zijn fatale mix van diverse milieubelastingen - van stikstof tot aantasting van de volksgezondheid - en de eveneens met bio-industrie verband houdende droogteproblematiek. Een andere, minstens zo onheilspellende industrie vormt de illegale productie van synthetische drugs op het Brabantse en Limburgse platteland waardoor er in combinatie met tal van frauduleuze praktijken in de landbouw een crimineel-narco-industrieel complex is ontstaan.

De grote vraag is hier nu of het Zuiderlandse stedelijke driehoeksnetwerk bestaande uit Groot Utrecht, Brainport Eindhoven en Knooppunt Arnhem Nijmegen voldoende positieve synergie kan leveren om deze schaduwzijden te overwinnen. Wij zouden de hele kwestie hier liever willen omdraaien. Als er één stedelijk netwerk in de Lage Landen daartoe in staat geacht mag worden dan is het dit stedelijk driehoeksnetwerk wel. Op het vlak van de economische innovatieve politiek zeker. De baas van ASML onderhandelt allang rechtstreeks met 'Brussel', en op financieel vlak zal de Zuiderlandse driehoekstad ook zonder steun vanuit de Amsterdamse Zuidas of het ministerie van financiën aan het Haagse Voorhout op termijn heus wel zijn weg naar 'Frankfurt' weten te vinden. Die onafhankelijkheid ten opzichte van de Zuidas kan Zuiderland zal bovendien misschien ook nog van pas kunnen komen in de strijd tegen het narco-industrieel complex op en om het Limburgs-Brabantse platteland aan weerszijden van de Nederlands-Vlaamse grens. Want als we in het gedachtenspoor van Bart de Wever de Amsterdamse Zuidas het hoofd van dat complex mogen beschouwen, dan vormen niet alleen de havens van Rotterdam en Antwerpen maar ook dat

platteland de benen van deze duizendpoot. De grote vraag is hier dus niet louter economisch, maar ligt zeker zo sterk op het vlak van de politieke cultuur. Is deze economisch zo potente Zuiderlandse driehoekstad in staat ook een alternatief te ontwikkelen voor het neoliberale en ook na de Brexit nog steeds hardnekkig Angelsaksisch gerichte culturele, politieke en economische vertoog dat dominant is in Randstad Holland?

=De Noorderlandse belofte mét zijn potenties, maar ook met zijn gebrek aan zelfvertrouwen

Noorderland ligt ook voor een niet onbelangrijk deel aan de 'goede' kant van de Drooglijn, zeker als we Overijssel al Vierte im Bunde er bij betrekken. De belangrijke [potentiële] verstedelijkingssassen raken hier heel nadrukkelijk tot de zee kust: Delfzijl/Eemshaven -Groningen - Assen; Leeuwarden/ Dokkum – Bergum – Drachten; en Kampen/ Zwolle - Twentestad, waarbij de waterstaatkundige kwetsbaarheid van de kustelijke uiteinden wel in het oog springt. Verdroging speelt hier eigenlijk alleen in -overigens niet onaanzienlijke - delen van Overijssel echt een probleem.

Over de economische potenties van Noorderland wordt de laatste tijd in de media meer en vaker gesproken en geschreven waarbij groene waterstof steeds opnieuw als toverwoord uit de bus komt. Maar de mogelijkheden kunnen hier veel breder gezocht en gevonden worden. De kust en de zee vormen niet alleen een bron van windenergie, maar ook voor duurzame inzet van de maritieme biomassa als grondstof voor productie van naast energie ook van voedsel en handelsgewassen - dat alles met inachtneming van de kwetsbaarheid van de Waddennatuur vanzelfsprekend. Tal van inter-euroregionale initiatieven op deze gebieden komen steeds sterker van de grond [2] Maar niet alleen de fysieke omstandigheden kunnen hier gunstige ontwikkelingsperspectieven bieden, ook het de samenleving als zodanig in het Noorden kan het daarin vervatte menselijk-culturele kapitaal leveren voor nieuwe vormen van sociale en medische zorg met zogeheten ' healthy ageing ' - gezond ouder worden - als zorgspeerpunt in de notoire demografische krimpregio's hier aan weerszijden van de landsgrens. Ook hier zijn in de intergrenzelijke initiatieven niet van de lucht, met samenwerkingsverbanden tussen universiteiten en hogescholen in Groningen, Bremen, Oldenburg, Münster en Enschede. Tijdens de Corona-crisis ontwikkelde zich een eigen noordelijke epidemiologische onderzoeks- en behandelpraktijk, deels afwijkend van de benadering van het RIVM in Zeist, een praktijk waarvan de viroloog en microbioloog Alex Friedrich, tot voor kort verbonden aan de Groningse universiteit, tegenwoordig aan het academische ziekenhuis van Münster, het boegbeeld is. Hij bepleit een veel intensievere samenwerking van de zorg aan weerszijden van de grens om elkaars zwakke punten te kunnen opvangen en te kunnen leren van elkaars benaderingswijzen [3] .

Kortom, de potenties zijn er, maar aan de vereiste samenhang schort het nog en - nog veel belangrijker - aan het vereiste zelfvertrouwen. Maar mogelijk kan de onvrede over de afhandeling van het aardgas-aardbevingenschandaal in positieve richting aangewend worden. Verdere intensivering van de inter-euroregionale samenwerkingsverbanden kan daarbij zeker helpen - ook verder Duitsland in: voorbij Bremen en Oldenburg ook Hannoverwaarts, en ook verder langs de Noordzeekust Hamburg- en Denemarkenwaarts. Misschien kan hier het vroeger zo lange tijd zo krachtige idee van de Friese Vrijheid nieuw leven geblazen worden, maar dan natuurlijk wel op een historisch verantwoorde wijze, ontdaan van hardnekkige mythes. Én - wellicht kansrijker - kunnen de banden met de binnenlandse bondgenoot Overijssel nauwer aangehaald worden. Want in de renaissance van de IJssel zou wel eens de sleutel van de emancipatie van Noorder- én Zuiderland kunnen liggen.

=De IJssel als nieuwe levensader van de natie en verbinder tussen Noord en Zuid

De IJssel is een wat in de vergetelheid geraakte zijtak van Vadertje Rijn. Eenmaal aangekomen in de Lage Landen richt de hoofdstroom van de Rijn zich verder goeddeels westwaarts, waar het water zich in een brede delta vertakkend uiteindelijk uitmondt in de Noordzee. Daarmee zouden we bijna vergeten dat er ook één zijtak in de gedaante van de rivier de IJssel nog immer eigenwijs hardnekkig noordwaarts doorstroomt om uiteindelijk uit te komen in het IJsselmeer - nog geen 90 jaar geleden was dat nog de Zuiderzee, ooit die dromerige, wat veronachtzaamde, maar opvallend ruim bemeten zeebocht van de Noordzee. In de Hoge middeleeuwen vormde deze IJssel met zijn trotse Hanzesteden een belangrijke commerciële levensader om in de loop van de 15^e eeuw overvleugeld te worden door de West-Friese steden onder aanvoering van het ambitieuze Amsterdam. Zij maakten zich rond die tijd meester van de Zuiderzee. Die verovering maakte deel uit van een veel groter offensief waarmee Hollanders en Westfriezen hun commerciële invloed nog wel veel verder wisten uit te breiden - met name in het Oostzeegebied, in Pruisische en Baltische steden, hier en daar tot verrassend diep in het achterland. Essentieel voor het succes van dit offensief was de uitgesproken pro-actieve rol van de vrachtvaart: de Hollanders sleepten zélf met hun schepen hun spullen ver zeearm- en stroomopwaarts. Een en ander stond in scherp contrast met de passieve houding van puissant rijke en mede daardoor inmiddels tamelijk verwend geworden Vlaamse handels- en nijverheidssteden. Intussen bleef Vlaanderen als afzetgebied natuurlijk wel essentieel voor de Hollandse welvaart - het uitstekend fijnmazig binnenvaartnetwerk tussen beide gewesten faciliteerde hier het benodigde transport. En zo werd het heroïsche Transportland Holland geboren.

Maar hoe Europa- en klimaat-proof is deze dierbare economische legende in onze weerbarstige 21^e eeuw? Een eeuw waarin klimatologische, waterstaatkundige, ecologische, geo-economische en -politieke verhoudingen in kanteling lijken geraakt zijn. Komt er in die beweging ruimte voor een nieuwe rol voor die lange tijd verontachtzaamde IJssel als belangrijke levensader van de natie? Heden ten dage, in het inmiddels derde decennium van de 21^e eeuw, staat die IJssel zowaar weer volop in de belangstelling. Het snel veranderende klimaat vormt heden ten dage de aanleiding voor de hernieuwde aandacht. Door een stijgende zeewaterspiegel en een steeds grilliger afvoer van ons rivierwater wordt ons zuidwestelijk deltagebied waterstaatkundig steeds kwetsbaarder.

Dat gegeven bracht diverse onderzoekers op het idee om ook de IJssel in de toekomst weer een belangrijker rol toe te dichten in de waterhuishouding van ons land. Niet meer het meeste rivierwater via het dichtbevolkte en waterstaatkundig kwetsbare westen afvoeren, maar ook en juist beduidend meer noordwaarts via de IJssel, is daarbij de gedachte. De Zo speelt het project *Een natuurlijkere toekomst voor Nederland in 2120* van de *Wageningen University Research [WUR]* uit 2019 ook met een dergelijke gedachte [4]. Ook uit andere hoek wordt inmiddels in een dergelijke richting gedacht, getuige tamelijk recente uitingen in deze trant door onderzoekers van het gerenommeerde waterstaatkundige instituut *Deltares* [5]. Mede dat gegeven brengt ons nu op het idee om de IJssel in de toekomst weer een beduidende belangrijker rol toe te dichten in de waterhuishouding van ons land en niet alleen in de waterhuishouding, maar op een veel breder maatschappelijk front - van de economie, demografie en volkshuisvesting tot en met de cultuur en identiteit van de ruimtelijke ontwikkeling. Want er lijkt de in de loop van de eeuw veel meer ingrijpend te gaan veranderen dan het klimaat alleen - deels samenhangend met de klimaatverandering, deels mede veroorzaakt door andere factoren. Mrt het oog op het laatste kan het daarom geen kwaad om ook andere parameters dan klimaat en water alleen als ruimtelijke opgaven in ons programma op te nemen zoals een te verduurzamen natuur- én cultuurinclusieve (kringloop)landbouw, een (met name watergebonden) vervoerslogistieke sector [met meer scheepvaart over een beduidend meer water dragende IJssel] en verstedelijkingsstrategieën die zowel met respect aansluiten als creatief en waar nodig gedurfd voortbouwen op historisch gegroeide, zowel fysieke als mentale landschapspatronen. Met op termijn een nationale rol in het landsbestuur voor een der IJsselsteden als het nieuwe politieke centrum van het land als uiting van de bestuurlijke geografische zwaartepuntsverschuiving en ter onderstreping van de rol van de IJssel

als verbinder tussen Noorder- en Zuiderland, tussen Zwolle en Knooppunt Arnhem/ Nijmegen. Met een nieuw Binnenhof aan een fraaie IJsselstrang als hofvijver.

NOTEN

[1]

Steven van Schuppen en Jan Dirk Dorrepaal, *Nederland is passé. De toekomst is aan Noorderland, Randstad en Zuiderland* In: **NRC/HB** 8 maart 2008 - zie link: <https://www.nrc.nl/nieuws/2008/03/08/nederland-is-passe-de-toekomst-is-aan-noorderland-11500468-a1366748> of de oorspronkelijke uitgebreide versie op deze site www.dubbelkrimp.nl onder de knop *Archief*.

[2]

Een aardig overzicht van diverse grensoverschrijdende initiatieven geeft bijvoorbeeld de website van Jan Oostenbrink, zie link: <https://janoostenbrink.eu/over/>

[3]

Zie o.m:

-Liza van Lonkhuyzen, *Ga dan maar naar Duitsland of België* [interview met Alex Friedrich] In: **NRC/HB** 15 september 2021 – zie link

<https://www.nrc.nl/nieuws/2021/09/15/operatie-inhalen-ga-dan-maar-naar-duitsland-of-belgie-a4058510>

-Mark Middel, *Het was gevaarlijk wat we aan het doen waren* [interview met Alex Friedrich]] In: **NRC/HB** 15 november 2020 – zie link

<https://www.nrc.nl/nieuws/2020/11/15/het-was-gevaarlijk-wat-we-aan-het-doen-waren-a4020139>

[4]

Over de toekomstplannen van de WUR voor 2120: Martijn Baptist [et al], *Een natuurlijkere toekomst voor Nederland in 2120* Wageningen [WUR] 2019, blz. 15. Zie link:

https://www.wur.nl/upload_mm/0/8/7/6acffa98-feb5-4354-856f-1a85d688ad64_WUR%20Rapport%20-%20Een%20natuurlijkere%20toekomst%20voor%20Nederland%20in%202120.pdf

[5]

In een soortgelijke IJsselwaartse richting denkt inmiddels ook de bekende hydrologische klimaatonderzoekster Marjolijn Haasnoot van het onderzoeksinstituut Deltares, getuige het slot van dit artikel van Marcel aan de Brugh, *Het water komt ook via de achterdeur binnen* In: **NRC/HB** van 13 februari 2021. Zie link:

<https://www.nrc.nl/nieuws/2021/02/12/het-water-komt-ook-via-de-achterdeur-binnen-a4031574#/handelsblad/2021/02/13/#402>

